

Universitat
de les Illes Balears

TREBALL DE FI DE MÀSTER

DOCUMENTACIÓ: UNA NOVA MIRADA

Bàrbara Cabrer Servera

Màster Universitari en Primera Infància: Perspectives i Línies d'Intervenció

(Itinerari *professionalitzador*)

Centre d'Estudis de Postgrau

Any Acadèmic 2020-21

DOCUMENTACIÓ: UNA NOVA MIRADA

Bàrbara Cabrer Servera

Treball de Fi de Màster

Centre d'Estudis de Postgrau

Universitat de les Illes Balears

Any Acadèmic 2020-21

Paraules clau del treball:

Documentació Pedagògica, Enfocament Reggio Emilia, Educació Infantil, Revisió Sistemàtica

Nom Tutor/Tutora del Treball: Rubén Comas Forgas

RESUM

La documentació pedagògica s'entén avui en dia com una estratègia important per als educadors per tal de proporcionar entorns d'aprenentatge d'alta qualitat. El seu objectiu és recollir i exposar sistemàticament els processos educatius seguits pels infants, construint una narració que ajuda a entendre la identitat de la infància. El següent treball té per objectiu dur a terme una revisió sistematitzada de la literatura per tal d'analitzar les investigacions empíriques existents en el camp de l'Educació Infantil sobre la documentació pedagògica. Per això, es varen seleccionar i analitzar 23 documents. Els resultats mostren com, tot i haver-hi obstacles en el seu correcte desenvolupament dins les aules, la documentació pedagògica ha demostrat ser una pràctica molt beneficiosa per la comunitat educativa. A més, es deixa palesa la necessitat de seguir investigant els aspectes relacionats amb aquesta pràctica per tal de millorar la qualitat dels serveis d'atenció a la primera infància.

PARAULES CLAU: Documentació Pedagògica, Enfocament Reggio Emilia, Educació Infantil, Revisió Sistemàtica

ABSTRACT

Pedagogical documentation has been understood as an important way for early childhood educators to provide high-quality learning environments for children. Its aim is to remember and expose systematically processes of children, building a narrative that helps us understand the identity of childhood. The following article aims to carry out a systematic review of the literature to analyze empirical research in the field of Early Childhood Education on pedagogical documentation. For this purpose, 23 documents have been selected and analyzed. The results show that, although there are still difficulties in the correct development of this practice, pedagogical documentation has proven to be a beneficial practice for those involved in the education community. Furthermore, it is necessary to continue investigating aspects related to pedagogical documentation to improve the quality of early childhood care services.

KEY WORD: Pedagogical documentation, Reggio Emilia Approach, Early Childhood Education, Systematic Review

ÍNDEX

1. Introducció i justificació	6
2. Marc teòric	8
2.1. Què és la documentació pedagògica?	8
2.2. L'Enfocament Reggio Emilia	8
2.3. L'Observació i la Pedagogia de l'escolta	9
2.4. Propòsits de la documentació	10
2.5. La documentació com narració i argumentació	13
2.6. Principis del procés de documentació	14
2.7. Destinataris de la documentació	15
3. Objectius	17
4. Metodologia de recerca	18
4.1 Recerca de documents	18
4.2. Filtració dels resultats	19
5.2. Identificació de les categories relacionals	22
5.3. Categorització dels resultats en subcategories	23
6. Resultats	26
6.1. Objectius principals dels professionals	26
6.2. Beneficis sobre els Equips d'Atenció a la Primera Infància	27
6.3. Aspectes que influeixen la producció de documents	32
6.3.1 Reptes de la documentació	33
6.3.2. Estratègies dels professionals	34
6.4. Presència real de la documentació	35
6.5. Participació dels infants en la documentació pedagògica	37
6.6. Vivències de professionals i famílies	40
6.6.1 Percepcions de les famílies	40
6.6.2 Percepcions dels professionals	41
7. Limitacions	43
8. Discussió i conclusions	45
9. Recomanacions	47
10. Referències bibliogràfiques	49

1. Introducció i justificació

L'etapa compresa entre el naixement i els sis anys s'ha reconegut com un període de gran importància a causa de la repercussió que tindrà tot allò viscut durant aquests anys al llarg la vida de les persones (Tilbury et al., 2005). Diferents investigacions confirmen la importància dels primers anys de vida per influir en els infants de manera perllongada (Cypel, 2013).

L'educació infantil s'enfoca a l'atenció d'aquesta primera etapa, i actualment, molts d'experts i professionals orienten la seva pràctica a oferir una educació de qualitat i potent, transformant radicalment la realitat del sistema educatiu (Manzano, 2018). Així mateix, la importància de la qualitat de l'educació de la primera infància s'ha reconegut àmpliament (OCDE, 2012).

Respecte a la manera d'atendre la infància, una de les metodologies que està en el punt de mira de la comunitat educativa és la pedagogia sorgida a les escoles de Reggio Emilia. El seu inspirador i iniciador fou Loris Malaguzzi i en les seves bases, es troba el reconeixement de la identitat de la infància, emmarcat en el que es coneix com a paradigma de la complexitat (Malaguzzi, 2001).

En referència a aquesta filosofia, Hoyuelos (2015) explica que la identitat de les persones es crea i configura a partir de la complexitat de múltiples factors independents. Tenint en compte que l'escola és una organització complexa en la qual ocorren esdeveniments complexos que es complementen entre si i que té un impacte directe en el desenvolupament dels infants, la metodologia de Reggio Emilia aposta per una nova teoria de l'organització escolar que abraça tots aquests aspectes i els hi dona cabuda dins l'escola. En definitiva, la complexitat suposa un tipus d'ètica, estètica i política, que es concreta com una manera de vida, d'entendre l'escola, l'educació i la professió de mestre.

Dins aquest context neix el concepte de documentació pedagògica, no pas del no-res, però. El fet de documentar no és nou; molts mestres documenten des de fa dècades; documenten per recordar, per mostrar o per informar a través de fotografies, llibretes, vídeos, etc. (Davoli et al., 2008). El matís rau en la reformulació o transformació d'aquesta pràctica de la mà de la pedagogia que es va anar desenvolupant a Reggio Emilia, que la va vincular amb l'essència

d'aquesta, i la va reconduir cap a la creació d'un testimoni que dona identitat i gruix cultural a l'escola i als qui l'habiten, establint al seu torn una relació entre el pensament i el significat que té per objectiu comprendre, més que explicar, la cultura de la infància (Hoyuelos, 2007).

A través del procés de documentació, l'objectiu és crear una comunitat pedagògica oberta, on es troben problemes i qüestions, s'extreuen conclusions i es construeixen significats comuns. Infants i educació es fan visibles i creen la base per a l'educació democràtica (Dahlberg et al., 2013; Turner i Wilson, 2009).

Aquesta pràctica, doncs, ha adquirit especial importància en un moment on el docent ha de conviure amb un alt nivell d'ambigüitat i incertesa per respondre a les demandes socials i institucionals canviants, que han deixat el model d'escola tradicional vigent obsolet. Aquests problemes plantegen reptes davant els quals la major part de les vegades no hi ha respostes clares i correctes. En aquest sentit, la documentació és una eina indispensable pels docents del segle XXI, compromesos amb una educació més amable i integral centrada en l'infant, ja que afavoreix el pensament pràctic i crític a través de la reflexió i la investigació qualitativa centrada en les potencialitats de l'infant (Maldonado et al., 2020).

En resum, la documentació dota de qualitat als centres dedicats a la primera infància i els possibilita emprendre el camí cap a la innovació educativa aconseguint una escola centrada en les persones, en les seves capacitats, i en general en una atenció integrada i integral. Per tant, és necessari que es doni a conèixer aquesta pràctica per aconseguir un impacte general en el marc de l'educació actual i encara més si aquest coneixement està fonamentat en evidències sòlides de naturalesa empírica, que és el principal objecte d'aquest treball.

2. Marc teòric

2.1. Què és la documentació pedagògica?

La documentació pedagògica és un mètode centrat en els infants usuaris dels EAPI¹, i s'entén com la recollida i exposició sistemàtica i estètica a través de diapositives, fotografies, panells, vídeos, paraules dels infants, productes gràfics, etc. dels processos educatius transitats (Hoyuelos, 2007). Aquesta pràctica ha d'explicar els moviments i esdeveniments significatius de la vida escolar sense limitar-se a moments especials o extraordinaris com ara festes, sortides, espectaculars per no reduir-se a una documentació extemporània i superficial de la qual no és possible reconèixer les opcions educatives de l'escola (Galardini i Iozzelli, 2010).

L'essència de la documentació, però, va molt més enllà. Segons Maldonado et al., (2019) si convertim el registre en l'única base per a aquesta pràctica ens distanciem de les seves bases ètiques. Segons Hoyuelos (2007) la documentació recull i rescata els significats elaborats a través d'una interpretació de la pròpia interpretació que fan els infants d'una situació viscuda. Per tant, la documentació no és una descripció o una constatació de tot allò que té cabuda dins una escola. No cerca una veritat objectiva, sinó que és una interpretació del sentit que una experiència ha suposat per un infant. És a dir, pretén arribar a entendre què significa per a l'infant fer allò que fa. La documentació estableix una relació entre el pensament i el significat i té per objectiu comprendre, més que explicar, la cultura de la infància (Hoyuelos 2007).

2.2. L'Enfocament Reggio Emilia

L'ús de la documentació és un referent de qualitat dels centres dedicats a la primera infància, i una part important de la pràctica professional dels docents a Itàlia (Picchio et al., 2014). Al capdavant, aquesta pràctica no es pot entendre sense conèixer la metodologia de les escoles de Reggio Emilia, que troba els seus inicis als anys quaranta al país transalpí. En aquests centres s'ha construït

¹ Equips d'Atenció a la Primera Infància

una experiència de qualitat educativa que parteix de l'escolta, el respecte i la consideració de les potencialitats dels infants (Malaguzzi, 2001).

Cal tenir present, que tot i que abans ja hi havia algunes accions que es podien considerar pràctiques de documentació, va ser en el marc d'aquestes escoles on es va concretar, es va donar forma i va sistematitzar aquesta pràctica. Certament, el seu impulsor, Loris Malaguzzi va mostrar una gran obsessió per documentar l'experiència a les escoles. Per a ell, la documentació és una obligació per donar testimoni de la pròpia professió de mestre. Una professió que, tradicionalment, no ha tingut el costum de registrar les experiències realitzades amb i pels infants (Hoyuelos, 2004).

Així doncs, no és estrany que les escoles de Reggio Emilia destaquin, entre altres factors, per la qualitat del seu cabal de documentació, ja que consideren que aquesta pràctica és una manera ètica, estètica i política de pensar l'educació, i sobretot, de reflexionar sobre les extraordinàries capacitats dels infants per evitar que passin desapercibudes en la cultura (Hoyuelos, 2007).

2.3. L'Observació i la Pedagogia de l'escolta

L'observació és una eina fonamental pels professionals de l'educació i en la pràctica de la documentació. Dins aquest marc, observar no es limita només en mirar, intenta no quedar-se en la superfície; es tracta un procés complex a causa de la inembargabilitat i multidimensionalitat que implica (Riera, 2015). Observar és un verb actiu, és un acte creatiu que requereix la nostra interpretació. Implica pensar de nou. Qualsevol observació no és la veritat d'allò que ha passat, és parcial perquè depèn del nostre punt de vista, depèn d'allò que esperem dels infants (Davoli, 2009).

L'exercici de l'escolta convida a l'educador a abandonar la seguretat, la certesa del coneixement (Villaroel, 2016); per documentar cal observar, i per posar en pràctica estratègies d'observació cal que primer que els ensenyaments valorin els moments de l'experiència que han d'explicar. Així doncs, observar els infants no és un exercici banal, perquè s'observa no només amb els ulls sinó també amb la ment (Galardini i Iozzelli, 2010).

La finalitat d'observar és comprendre per poder ajustar les intervencions adequadament. Així com diu Riera (2015), si ens plantegem elaborar un model útil per analitzar i interpretar les situacions educatives és sense dubte per potenciar la pròpia cultura de la infància i per acompanyar adequadament la forma que cada infant. En aquest context, Rinaldi (2001, p.4) afegeix el següent:

L'observació, la documentació i la interpretació es teixeixen juntes en el que jo definiria com un "moviment espiral", en el qual cap d'aquestes accions poden separar-se de les altres [...]. El resultat és un coneixement abundant, co-construït i enriquit per les contribucions de molts.

Per tant, es tracta de posar en pràctica un procés cooperatiu d'observació i d'interpretació que ajuda als mestres a escoltar i observar millor els infants amb els quals treballen i les experiències que duen a terme. La documentació recollida i interpretada permet entrar en l'acció educativa i representar idees i pensament d'una manera que té en compte als infants com a protagonistes d'aquesta acció educativa i als educadors responsables de l'organització dels esdeveniments (Galardini i Iozzelli, 2010).

Desenvolupar, per tant, un procés de documentació demanada de l'educador un procés d'escolta. Ambdues són pràctiques claus per comprendre i comunicar els processos d'aprenentatge i de relació dels infants (Galindo, 2019). Segons Hoyuelos (2004, p.130)

És necessari declarar una pedagogia de l'escolta que provoqui sorpresa a qui l'escolta, entenent aquesta sorpresa com la capacitat d'esperar allò inesperat i imprevist. Es tracta, més bé, de contemplar alguna cosa amb plaer, confiança i afecte.

2.4. Propòsits de la documentació

Segons Davoli (2010) el *quid* de la documentació està en el procés i no en el resultat en si mateix. En aquest sentit, entre molts d'altres aquesta pràctica destaca en tres fronts diferents:

Documentar per donar visibilitat:

Bonàs (2009) explica que la documentació obre pas a la visibilitat de les persones i els processos. Amb tot, una característica important d'aquesta pràctica és que no pretén tenir en compte l'adquisició de coneixements o competències dels infants, sinó que té com a objectiu principal fer visible els processos d'aprenentatge dels infants durant la seva estança dins els EAPI (Picchio et al., 2014). Al llarg del dia, els infants produeixen una gran quantitat de coneixements, jocs, mirades, emocions... que no sempre deixen una empremta física. Villaroel (2016) explica que l'aprenentatge no és només per qui el constitueix, és social, col·lectiu, és una petjada pels altres, és una experiència que es comunica, és una veu possible de ser escoltada per altres.

La documentació possibilita veure l'aprenentatge dels infants, i a través d'ella es construeix una identitat. En aquest sentit, Villaroel (2016, p.169) explica que:

Documentar per fer visible què i sobretot com aprenen els infants els reconeix com persones, i per tant, els educadors reconeixen la singularitat de cada un, encaminant així, una pràctica diversa, respectuosa amb els ritmes, estils, aprenentatges i experiències prèvies.

Hoyuelos (2007, p.3) afegeix que a través de la documentació, les escoles argumenten el seu treball pedagògic i es mostren com una “escola que pensa, que reflexiona, que aprèn pel camí” i es converteixen en un “una institució que sap posar-se en discussió pública, capaç d'escoltar i dialogar amb democràcia, construint processos de confiança mútua.

La documentació ofereix a tota la comunitat educativa moltes possibilitats d'informació, de reflexió i de discussió. Contribueix, a més, a reforçar la perspectiva de la continuïtat dels diversos nivells de l'escola. La documentació parla, explica, comunica de manera eficaç el que es considera important i rellevant de l'experiència escolar, posa en evidència el que es fa amb els infants i dona valor a allò que succeeix durant el dia a dia (Galardini i Iozzelli, 2010).

Així els professionals transformen la imatge interna de la infància dels diferents implicats en la comunitat educativa i fan de l'escola un centre d'investigació i innovació pedagògica constant, garantint al seu torn la qualitat educativa (Galindo, 2019).

Documentar per reflexionar, entendre i construir:

Tractar de fer alguna cosa comprensible pels altres és quan en moltes ocasions, emergeix com evident per a nosaltres mateixos. En aquest sentit analitzar la pròpia pràctica educativa per a l'observació, anàlisi i modificació coherent i amb sentit de qualsevol aspecte és un fet intrínsec al procés de documentació. Significa dedicar temps i energies professionals a un aspecte que qualifica el projecte educatiu i el fa coherent amb les necessitats de creixement dels infants (Galardini i Iozzelli, 2010).

La documentació suposa establir distància amb entre el professional i la seva tasca educativa. Es tracta d'una ocasió per discutir i confrontar les reflexions i síntesis del projecte educatiu; ofereix, doncs, una ocasió per rellegir els processos d'aprenentatge (Hoyuelos, 2007).

A través de la reflexió s'assumeix una consciència crítica de la pròpia pràctica i ajuda a prendre distància de tot el que es fa, es diu i es decideix, i condueix a repensar l'educació. Es pot concloure que la documentació recupera una dimensió culturalment més genuïnament pedagògica fins a tal punt que garanteix un savi equilibri entre el fer, el pensar i el reflexionar (Galardini i Iozzelli, 2010). En definitiva, la documentació ens du a qüestionar i revisar la imatge d'escola i d'infant i posicionar-nos en un enfocament que viu l'escola com un lloc de trobada entre els adults i els infants, on es mesclen el ser i el pensar, obrint l'escola a un marc de possibilitats culturals, socials, polítiques, ètiques i estètiques (Maldonado et al., 2020).

Documentar per comunicar:

Segons Picchio et al. (2014) la documentació constitueix el canal de comunicació preferent sobre tot allò que ocorre dins els EAPI. La comunicació és l'element

estructural de les relacions humanes. Cada interacció humana és una comunicació dins la qual es construeixen i es negocien significats, fins i tot aquelles que es produeixen en silenci. De fet, no és possible no comunicar (Ferrer i Riera, 2018).

Així doncs, podem entendre que la documentació interpretada i argumentada d'allò que ocorre dins els EAPI té un fort poder comunicatiu. Fer-la pública obre el terreny a la comunicació, entesa no només com un intercanvi sinó com un mode de transmissió i de coparticipació en un fet compartit, com és l'educació dels infants (Galindo, 2019). Documentar, doncs és una manera eficaç de comunicar el que es considera important en l'experiència educativa i de compartir amb les famílies el projecte educatiu i reforçar la col·laboració (Galardini i Iozzelli, 2010).

2.5. La documentació com narració i argumentació

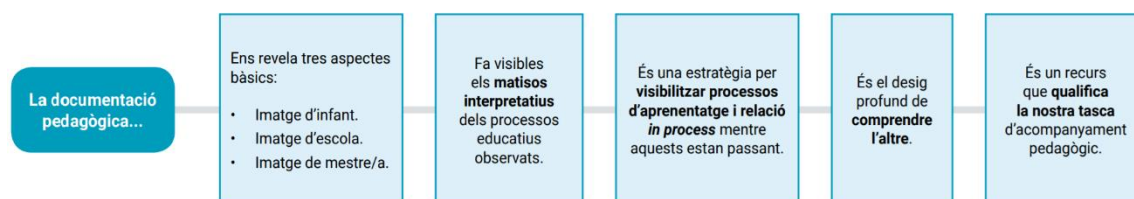
Rinaldi (2006, p.100) defineix la documentació com "l'escolta visible, la construcció [...] de petjades que no només testifiquen les rutes i processos d'aprenentatge dels infants, sinó que poden fer-los possibles perquè són visibles".

En documentar amb rigor, però al mateix temps possibilitant la comprensió als altres, narrem allò que s'ha viscut dins els centres, i a través d'aquesta narració es construeix una trama que dona sentit, tant als infants com als adults. Gràcies a aquesta narrativa, l'escola crea la seva història quotidiana i significativa, lluny del llenguatge tècnic oficial, i s'enfoca en els protagonistes reals i en les històries i relats dignes de ser contats (Hoyuelos 2007).

Quan es documenta la vida dels infants, a poc a poc es construeix la història d'una escola. Es construeix una memòria de gran valor per a aquells que passen moltes hores de la seva vida en aquests serveis. Amb la documentació és possible donar a cada servei una identitat que reflecteix les persones que hi han estat implicades i crear un sentit de continuïtat per a qui treballa (Galardini i Iozzelli, 2010). És, doncs, un testimoni (visual, audiovisual o escrit) que dona identitat i gruix cultural a la mateixa escola i als qui l'habiten (Hoyuelos 2007).

Gràfica 1. La documentació pedagògica

Font: Diputació de Barcelona, 2019

2.6. Principis del procés de documentació

Maldonado et al. (2020) defineixen i descriuen els principis del procés de documentació, essent:

- **Una actitud d'estranyament:** aquesta posició d'investigació és clau per poder començar a recollir històries d'aprenentatge. Fer del que és familiar una cosa estranya permet deixar-se guiar per la quotidianitat sense la imposició de teories proclamades.
- **Una disposició corporal proxèmica:** fa referència a les relacions mirades i disposicions corporals entre els participants de la documentació. Demanda del mestre una manera d'estar present que contrasta amb la disposició habitual.
- **La sorpresa:** la disposició corporal mencionada anteriorment permet connectar-se emocionalment d'una altra manera amb tot allò que ocorre dins l'escola. La sorpresa es converteix en trobada.
- **La interpretació de les històries:** aquest procés incorpora la reflexió. Implica tres moments clau. El primer en revisar les evidències recollides amb calma, el segon és un contrast intersubjectiu de diàleg sobre les evidències seleccionades amb altres professionals i un tercer moment en comunicar les interpretacions a la comunitat.
- **La possibilitat de l'acció educativa:** el procés de documentació acompanya una manera d'entendre l'escola i la infància i el rol docent. Aquest punt suposa l'oportunitat de desenvolupar un procés de pensament pràctic que requereix convertir les noves teories sorgides en fases anteriors en models d'actuació.

2.7. Destinataris de la documentació

Viure un espai significa sentir-lo com a propi; perquè no sigui un espai anònim hi ha d'haver traces tants dels adults com els infants que mostrin la identitat de qui viu aquell espai. A l'hora de documentar sempre s'ha de tenir present qui són els destinataris. Ens poden dirigir, doncs a quatre grups objectius (Galardini i Iozzelli, 2010):

- **Documentar per als infants:** amb la documentació s'ofereix als infants l'oportunitat d'adonar-se de les pròpies conquestes, i d'interioritzar l'experiència viscuda. Se n'adonen, que el seu fer és important, precisament perquè es dona forma i valor a la identitat de grup a través dels seus pensaments i les seves hipòtesis. La documentació ajuda a recordar una experiència, a fer memòria, a subratllar també què ha donat cada infant individualment al grup i fer reconèixer i valorar la pròpia identitat i la del grup.
- **Documentar per als professionals:** la qualitat dels mestres i educadors ve marcada precisament per la capacitat de construir sabers a partir de l'experiència viscuda i de la reflexió sobre aquesta. Es tracta d'actuar més enllà de la pràctica quotidiana, permetent que el pensament i la competència professional evolucionin, perquè s'ha reflexionat sobre el que no ha funcionat o sobre el que podria funcionar millor. En aquest recorregut, el compromís de documentar és un factor decisiu en la mesura que el procés no s'acaba amb l'explicació dels fets, sinó que pren forma a partir de pensar, de discutir, per trobar connexions de sentit entre ells. Són moments de treball que ajuden a créixer professionalment, a través del plaer de comprendre i projectar junts.
- **Documentar per a les famílies:** la relació entre l'escola i la família troba cabuda en la documentació perquè els pares se senten més participants i tranquils quan aconseguen llegir les experiències i la quotidianitat de la jornada que ells no veuen. La documentació, doncs els ajuda als pares a ser part per l'experiència dels seus fills, a sentir-se compromesos, i a crear experiències comunes. A través de la lectura i la reflexió sobre la documentació, els pares s'introdueixen en un nivell més elevat de coneixement que els ajuda a canviar d'opinions i d'expectatives.

- **Documentar per a la comunitat:** fer transparent el servei i fer visibles els infants, mestres i pares a la comunitat més àmplia són tasques que es confien i que pertanyen al perfil professional dels educadors i que contribueixen a generar un sentit de pertinença i adhesió al centre i al seu valor formatiu.

3. Objectius

L'objectiu principal d'aquest estudi és realitzar una revisió sistematitzada de la literatura per analitzar les investigacions i evidències existents sobre els processos de documentació pedagògica a les escoles.

Per tal d'assolir aquest objectiu s'han proposat una sèrie d'objectius específics:

- Analitzar els efectes i les implicacions de la documentació pedagògica sobre la comunitat educativa.
- Examinar l'estat actual de la documentació dins els centres educatius.
- Descobrir les percepcions i les influències de la documentació pedagògica.

4. Metodologia de recerca

Així com expliquen Manterola et al. (2013, p.149) una revisió bibliogràfica és un “article de síntesi de l'evidència disponible, en el qual es realitza una revisió d'aspectes quantitativs i qualitativs d'estudis primaris, amb l'objectiu de resumir la informació existent respecte a un tema particular”. La finalitat d'aquest estudi, doncs, és realitzar una revisió sistemàtica de la literatura per tal d'analitzar els coneixements existents actualment sobre la documentació pedagògica i la seva utilització en l'àmbit educatiu.

Per aconseguir aquest propòsit es van seguir les següents passes: cercar els documents més adients en bases de dades especialitzades, filtrar-los segons criteris d'inclusió i exclusió seleccionats, i finalment, analitzar la informació i agrupar-la en categories per a la presentació dels resultats.

4.1 Recerca de documents

En la primera etapa de la recerca es va dur a terme una cerca en bases de dades especialitzades, més específicament, es varen utilitzar dues fonts documentals (vegeu *Taula 1*): Scopus i Eric. El procés s'inicià amb la concreció de paraules claus i els sinònims corresponents amb l'objectiu de formar les equacions de cerca adients. Cal remarcar que es va poder accedir lliurement al contingut de les bases de dades gràcies a les acreditacions de biblioteca i documentació de la Universitat de les Illes Balears.

Taula 1: Fonts documentals i equacions de cerca

BASE DE DADES	EQUACIÓ DE CERCA	RESULTATS	DATA
Scopus	("pedagogical documentation") AND ("early childhood education" OR "young children")	59	21/01/2021
Eric	("pedagogical documentation")	48	14/03/2021
	TOTAL	98	14/03/2021

Font: Elaboració pròpia

4.2. Filtració dels resultats

Durant el transcurs de cerca ja es varen utilitzar diferents criteris per filtrar els resultats segons les especificacions de la base de dades corresponent. Els primers criteris selectius queden exposats a continuació (vegeu *Taula 2*):

Taula 2: Criteris de cerca documental

BASE DE DADES	CRITERIS EN BASE DE DADES	RESULTATS
Scopus	Ubicació de la cerca: títol, resum i paraules claus	59
	Llengua: anglès	59
	Any de publicació: major o igual al 2010	54
	Tipus de publicació: articles	42
Eric	Ubicació de la cerca: títol i resum	48
	Llengua: anglès	-
	Any de publicació: major o igual al 2010	37
	Tipus de publicació: articles	35

Font: Elaboració pròpia

Així doncs, es va ubicar la cerca al títol, resum (a Scopus també a les paraules claus). Els criteris pel que fa a la llengua, admetien publicacions en anglès i castellà, tot i que en la pràctica només es varen trobar articles en anglès. Per altra banda, s'ha optat per fer la cerca utilitzant intervals de publicació recents, així que s'ha acotat la cerca entre els anys 2010 - 2020. A més, només s'han considerat publicacions que documentin resultats sorgits de recerques, per tal de donar més rigor als resultats.

A més, d'aquests criteris, s'han utilitzat els següents criteris generals d'inclusió i exclusió, per tal d'acabar de perfilar la recerca sistemàtica de la literatura i aconseguir els documents finals sobre els quals extreure els resultats:

Criteris d'inclusió:

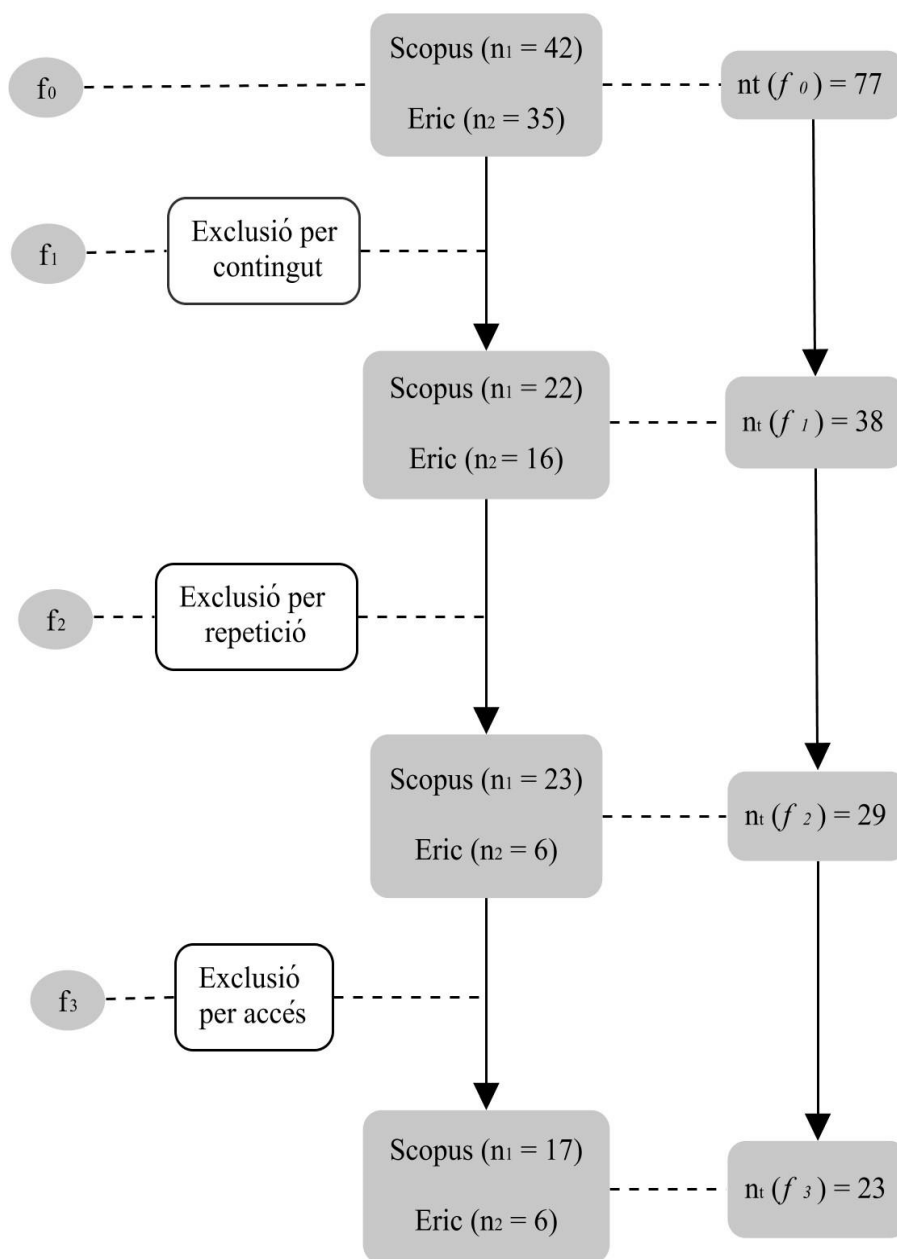
- Estudis empírics.
- Documents que exposin la metodologia utilitzada, l'anàlisi i els resultats.

Criteris d'exclusió:

- Contingut que no s'adapta al fenomen d'estudi.
- Documents sense accés.
- Documents duplicats.

A continuació s'exposa un diagrama de flux que explica el procés de filtració dels documents segons els criteris exposats anteriorment:

Diagrama de flux: Procés de selecció de documents²

Font: elaboració pròpia

² f = fases/i = 0,1,2,3
n = base de dades/i = 1,2
n_t = nombre total de documents

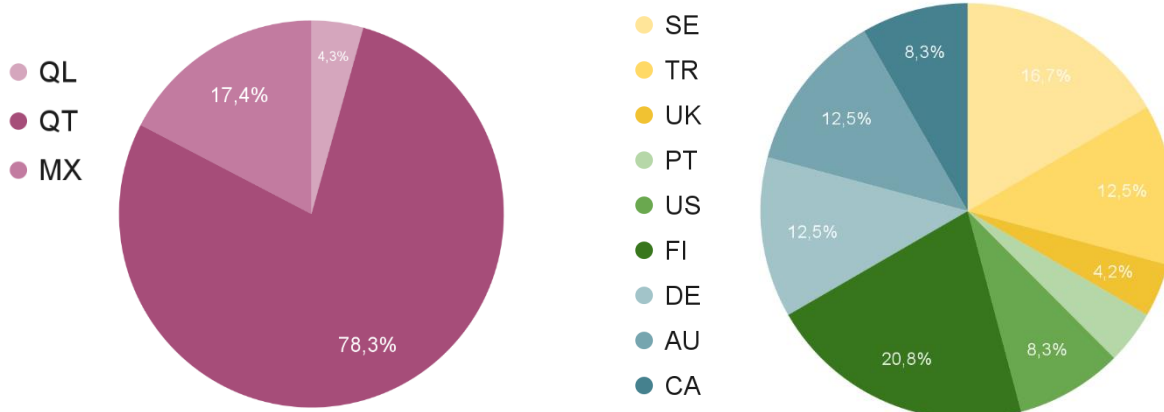
5. Metodologia d'anàlisi documental

5.1. Categorització dels documents

Amb els criteris d'inclusió i exclusió quedaren un total de 23 documents per fer l'anàlisi dels resultats. La primera fase d'anàlisi es va basar a categoritzar els documents de manera informativa mitjançant un anàlisi bibliomètric. Per això s'han detallat les característiques extretes dels documents, com la metodologia o l'indret on s'ha realitzat l'estudi d'acord amb una taula de continguts (vegeu *Taula 3*). Els resultats estan detallats en els següents gràfics (vegeu *Gràfic 1*, *Gràfic 2*):

Gràfic 2: Metodologia i indret dels articles

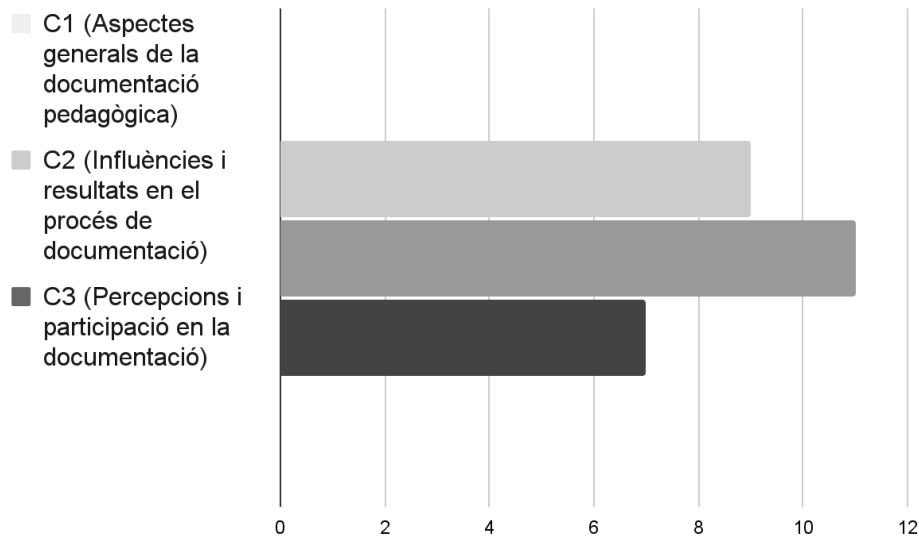
Font: Elaboració pròpia

5.2. Identificació de les categories relacionals

Aquesta fase consistí en agrupar els documents per categories emergents a partir de l'anàlisi dels articles (vegeu *Gràfic 4*):

Gràfic 3: Relació categories-documents

Font: Elaboració pròpia

5.3. Categorització dels resultats en subcategories

L'objectiu d'aquesta fase fou agrupar els estudis de cada categoria conceptual en subcategories, amb la finalitat de poder analitzar la mostra de treball amb més profunditat (vegeu Taula 4):

Taula 4: Categorització de la informació

CAT.	SUBCATEGORIA	CONTINGUT	Nº DOC
C1	S1C1: Característiques generals de la documentació pedagògica	<ul style="list-style-type: none"> • Aportacions de la documentació pedagògica • Objectius de la documentació pedagògica 	9
C2	S1C2: Influències i resultats en el procés de documentació	<ul style="list-style-type: none"> • Intencionalitat dels creadors • Estratègies • Reptes • Impacte real dins les aules 	11
C3	S1C3: Percepcions	<ul style="list-style-type: none"> • Percepcions de les famílies • Percepcions dels professionals 	3

	S2C3: Participació	<ul style="list-style-type: none"> • Participació dels professionals • Participació dels infants 	4
--	--------------------	--	---

Font: elaboració pròpia

Pel que fa a la relació entre els documents amb les categories i subcategories (vegeu *Taula 5*) queda palès com dels 23 documents totals sobre els quals es va dur a terme l'anàlisi, només un 17'39% tractava contingut en més d'una categoria.

Taula 5: Documents classificats en subcategories conceptuals

	C1	C2	C3	
	S1C1	S1C2	S1C3	S2C3
Alnervik (2018)				
Aras, i Erden (2019)				
Bath, (2012)				
Buldu, M. et al. (2018)				
de Sousa (2019)				
Elfström (2015)				
Fleck et al. (2015)				
Hostyn et al. (2020)				
Knauf (2015a)				
Knauf (2015b)				
Knauf (2016)				
Knauf (2019)				
Lee-Hammond i Bjervås (2020)				
Lindgren (2012)				
MacDonald i Hill (2018)				
McLean (2019)				
Merewether (2018)				
Paananen i Lipponen (2016)				
Reynolds i Duff (2015)				
Rintakorpi (2016)				
Rintakorpi, et al. (2014)				
Rintakorpi, i Reunamo, (2016)				
Yilmaz, et al. (2020)				

Font: elaboració pròpia

6. Resultats

Els últims anys s'han descrit àmpliament els avantatges i beneficis de la documentació pedagògica. Arran d'aquesta tendència, molts centres dedicats a atendre la primera infància han decidit incloure aquesta pràctica dins les seves metodologies. Paral·lelament, s'han realitzat diversos estudis per poder entendre amb més profunditat els motius de l'ús pedagògic i professional de la documentació als EAPI.

6.1. Objectius principals dels professionals

L'estudi realitzat per Hostyn et al., (2020) va concloure que l'objectiu principal de l'ús de la documentació pedagògica és visibilitzar la infància a través de l'exposició de coneixements i esdeveniments, amb la intenció de provocar reflexió sobre ells. D'aquest objectiu, se'n dedueix la voluntat de donar a conèixer la importància de l'etapa 0-6, i al seu torn, la rellevància dels serveis dedicats a la seva atenció. Així, els EAPI adrecen la documentació tant a famílies com a la comunitat de la qual forma part, per tal de mostrar allò que ocorre dins el centre, exposant el seu funcionament, la visió que tenen de l'educació, la importància de l'aspecte pedagògic del seu treball amb infants, i en resum, la seva essència com a centre.

De fet, l'estudi de Paananen i Lipponen (2016) confirma aquest fet, ja que els seus resultats assenyalen que els professionals utilitzen majoritàriament la documentació com a mitjà per establir relacions amb els pares, orientar-los i compartir informació, com per exemple les pràctiques existents. A més, els pares es mostren especialment receptius i aprecien aquesta forma de comunicació (MacDonald i Hill, 2018).

Tot i que en un primer moment, l'objectiu de mostrar successos i coneixements i provocar reflexió, en dirigir-se del centre cap als receptors, sembla unidireccional, però també es busca propiciar la interacció en ambdós sentits, creant un sentiment d'unió i potenciant un ambient d'interacció conjunta que faciliti la interacció entre infants, adults i infants-adults (Hostyn et al., 2020). Així doncs, el segon objectiu de la documentació rau en la contribució als processos interpersonals com la interacció, l'expressió i l'escolta (Buldu et al., 2018).

Finalment, també es va fer èmfasi en com la documentació té efectes beneficiosos sobre el rol professional en diferents aspectes, convertint-se així, en un objectiu dirigit a millorar la seva pròpia pràctica. Per una banda, la documentació fomenta una manera de treballar connectada que s'ajusta a la filosofia de les organitzacions dedicades a la primera infància; a través de la documentació els professionals poden recórrer als seus companys en la cerca d'inspiració i reflexió. Per altra banda, els educadors utilitzen aquest mètode com avaluació de la seva tasca, a causa del seguiment profund que poden fer del seu treball amb infants, i fins i tot, alguns han deixat palès que l'utilitzen per mostrar el seu procés de creixements al llarg dels anys. A més, també es concloué que a través de la documentació pedagògica els professionals poden entendre millor els infants, ser conscients d'allò que són capaços de fer i seguir de manera propera com avança el seu desenvolupament, possibilitant una millor adaptació de la seva pràctica a les necessitats dels infants (Hostyn et al., 2020).

Per concloure cal destacar, que encara que els esmentats anteriorment siguin els objectius principals de la documentació, aquesta no es considera com un objectiu del centre normalment si no es tracta de centres inspirats o influenciats per l'enfocament Reggio Emilia (Knauf, 2015a).

6.2. Beneficis sobre els Equips d'Atenció a la Primera Infància

Tant pares com professionals afirmen veure el valor de la creació i exhibició de documentació pedagògica en els entorns d'aprenentatge primerenc (McLean, 2019). De fet, en un estudi de Rintakorpi (2016) el 72% dels educadors enquestats digueren tenir concepcions positives relacionades amb la documentació. Aquesta percepció troba suport en diversos estudis que han anat demostrant els efectes beneficiosos de la documentació als EAPI.

6.2.1. Contribucions a la regulació emocional y motivacional

A través dels seus estudis, Aras i Erden (2019) afirmen que el procés de documentació pedagògica ajuda als infants a compartir les seves experiències emocionals i motivacionals, i dona suport al desenvolupament de les seves capacitats per fer-ho possible. Així doncs, la documentació suporta

l'aprenentatge dels infants i facilita l'adquisició d'importants habilitats de regulació emocional i motivacional.

6.2.2. Contribucions per una infància participativa

La documentació és un mode de fer visibles i desenvolupar les identitats plurals dels infants, però també de desenvolupar una identitat professional compromesa amb una pedagogia participativa de la infància. Per tant, la documentació es converteix en un aspecte central per poder crear una pedagogia participativa i empoderadora per infants i educadors (de Sousa, 2019).

De fet, segons l'estudi de Merewether (2018) es tracta d'una estratègia d'investigació eficaç per treballar amb infants petits com a co-investigadors en un entorn educatiu, ja que posa en marxa l'escolta i el diàleg dels infants (al marge de les estratègies individuals) i potencia l'escolta de les professionals, procés que implica també l'observació). D'aquesta manera es crea una important interconnexió entre infants, adults i entorn, facilitant la interacció entre iguals.

6.2.3. Contribucions a la creació de converses

Com ja s'ha mencionat anteriorment, s'ha descobert que la documentació pedagògica permet als infants demostrar les seves capacitats autoreguladores i metacognitives, donant suport a la seva memòria i oferint-los l'oportunitat de tornar sobre els seus propis processos, de trobar la confirmació i autocorregir-se a través dels diàlegs reflexius establerts, tant amb infants com adults (Aras i Erden, 2019).

6.2.4. Documentació per afavorir l'aprenentatge

Buldu et al. (2018) afirmen que la documentació pedagògica augmenta la participació activa dels infants, la motivació per l'aprenentatge, l'autoavaluació i la consciència de l'aprenentatge. Així doncs, es converteix en una eina eficaç per comprendre, donar suport i elaborar l'aprenentatge dels infants en entorns de la primera infància. A més, aquesta pràctica ajuda als infants a crear una comunitat d'aprenentatge en proporcionar contextos basats en l'intercanvi, on es sentin valorats i puguin assumir responsabilitats. També es relaciona amb un alt nivell de creativitat i autoexpressió (Rintakorpi i Reunamo, 2016).

- **Coneixement metacognitiu:** les sessions de temps compartit amb la documentació pedagògica conviden als infants a parlar sobre les seves experiències anteriors en un context visible. Els diàlegs reflexius associats permeten entendre allò que estava passant i per tant afavoreixen el coneixement metacognitiu dels infants perquè els permeten reconèixer les seves pròpies habilitats i pensaments i els dels altres. Això abasta els comportaments verbals i no verbals dels infants relacionalment amb el coneixement de persones, tasques i estratègies (Aras i Erden, 2019).
- **Coneixement de les persones:** s'ha observat que en veure la seva pròpia activitat a través de la documentació els infants estan més predisposats a parlar de si mateixos utilitzant el "jo". Mostren el seu coneixement personal i utilitzen el seu vocabulari sobre l'estat mental per comentar-se a si mateixos, com per exemple verbalitzant els seus punts forts o dèbils en el context de l'aprenentatge i les habilitats acadèmiques o mostrant el seu coneixement de les seves preferències. Per altra banda, les mostres dels altres infants els ajuden a comentar els processos de pensament dels altres i a referir-se a la cognició universal. A més, les verbalitzacions dels infants sobre el seu coneixement de les persones es produeixen generalment durant el temps compartit amb la documentació dins l'aula (Aras i Erden, 2019).
- **Coneixement de les tasques:** els infants demostren el coneixement de les tasques comparant-les i classificant-les (Aras i Erden, 2019).
- **Coneixement d'estratègies:** oferir als infants l'oportunitat d'explicar el seu aprenentatge a través dels panells de documentació els ajuda a pensar amb veu alta i reflexionar sobre els procediments i elements de les tasques. Especialment els permet centrar-se en els materials i mètodes utilitzats per a les activitats. Gràcies a això poden demostrar el coneixement de les estratègies utilitzades i alguns, fins i tot, el procediment de l'activitat i justificar l'ús de les estratègies escollides (Aras i Erden, 2019).

6.2.5. Contribucions a la vida dels Equips d'Atenció a la Primera Infància

Quan la documentació s'aplica activament en la pràctica diària es fa inferència en la planificació i el desenvolupament curós i orientat als objectius. De fet, la pràctica centrada en l'infant augmenta en aquells centres on la documentació es du a terme com una pràctica implementada; les idees dels infants es tornen el punt de partida de les activitats, els professionals són capaços de connectar-les amb els objectius i continguts pedagògics, es tenen més en compte els processos de pensament, resolució de problemes i habilitats metacognitives, s'organitzen en petits grups, i l'avaluació dels aprenentatges i desenvolupament dels infants és més versàtil, etc. (Rintakorpi i Reunamo, 2016).

La quantitat de documentació també es relaciona amb entorn físic (espais i materials) adequats, que involucren als infants en les seves activitats i amb la informació als pares. (Rintakorpi i Reunamo, 2016).

6.2.6. Connexions entre la documentació i les conductes dels infants

D'acord amb els seus estudis, Rintakorpi i Reunamo (2016) han arribat a la conclusió que la presència de documentació pedagògica als centres dedicats a la primera infància té certa influència en les conductes dels infants.

Un dels punts a destacar, és que pareix correlacionar-se amb emocions positives, com la felicitat, l'alegria, la satisfacció, curiositat, etc., i menys amb emocions neutres o enfadament i frustració. S'observa una correlació positiva entre la documentació i el vincle segur, i per tant una millor adaptació, obertura i atenció sensible a la infància. Per tant, es pot dir que els educadors augmenten l'enfocament cap a una interacció segura, sensible i càlida amb els infants. Aquí cal mencionar que aquestes connexions poden funcionar en ambdós sentits; o bé la interacció sensible augmenta la consideració cap a la documentació o una major quantitat de documentació augmenta la sensibilitat (Rintakorpi i Reunamo, 2016).

A més, es fomenta l'autonomia i la responsabilitat, ja que les activitats d'aquests centres no solen estar enfocades en els educadors, i per tant, es tendeix a un major grau de llibertat. Així es dona l'oportunitat als infants de relacionar-se amb els companys i regular adequadament el seu comportament. A més, en les activitats que es donen dins aquests contextos s'observa una correlació positiva

amb un alt nivell d'implicació, produint-se una atenció més sostinguda i intensa (concentrada, creativa, compromís, etc.) facilitant el treball en la zona de desenvolupament pròxim (Rintakorpi i Reunamo, 2016).

En conclusió, es pot dir que l'ús de la documentació pedagògica està directament relacionada amb les característiques d'una alta qualitat en els serveis EAPI. (Rintakorpi i Reunamo, 2016).

6.2.7. Documentació per crear inscripcions

Elfström (2015) analitzant la documentació present a les escoles a través de les teories de la gubernamentalitat, la documentalitat i el realisme agencial, assenyala la importància del paper de la materialitat en la pràctica de la documentació i la necessitat de considerar les relacions que impliquen.

Dins el marc de la teoria de la documentalitat, quan la documentació no és unidireccional i es transforma en una eina tant pedagògica com emocional es creen connexions entre la llar i el centre, així, aquest document passa a ser un document fort, amb valor institucional, capaç de crear inscripcions (Rintakorpi et al., 2014).

A través del seu estudi, Elfström (2015) demostrà com els documents també poden ser considerats, a través de la teoria de la documentalitat, com productors de "veritats" sobre la pràctica escolar, ja que no tenen influència només sobre l'infant, sinó també sobre els professionals. És a dir, una materialitat diferent de la humana també esdevé agencial a través de la seva interacció amb els observadors.

En el moment en què la documentació deixa de registrar esdeveniments significatius deixa de tenir un paper legítim, i per tant, deixa de tenir conseqüències en el context, i la documentació passa a ser un document dèbil (Rintakorpi et al., 2014).

La complexitat de la documentació augmenta quan, a més dels discursos presents, es tenen en compte els participants materials, de manera que, a través de la teoria del realisme agencial, es demostra com certs materials, poden esdevenir simbòlics a través de la interacció entre el material en si, els

professionals i els infants, atorgant un nou significat als documents, esdevenint controladors, regulant la manera en la qual es pot dur a terme la documentació. És a dir, es poden percebre com un "aparell de govern", al mateix temps que agencials pels infants i els mestres (Elfström, 2015).

6.3. Aspectes que influeixen la producció de documents

La documentació dona resposta a la pregunta de què significa l'educació a la primera infància, tema de gran importància avui en dia a causa de l'evolució i les diferències de concepció i percepció del paper i la funció dels centres EAPI (Knauf, 2016). Així doncs, la documentació pedagògica, la manera en què es fa servir i el seu paper dependran d'aquestes concepcions (Lee-Hammond i Bjervås, 2020).

Dins aquest marc s'ha de tenir en compte que, en transmetre una impressió del treball pedagògic del centre en general i dels professionals en particular, la documentació pedagògica es veu clarament influenciada per la intenció que tenen els professionals sobre el seu ús. És a dir, les diferents prioritats dels usuaris influeixen en com es fa la documentació i reflecteixen les diferents idees sobre educació dels EAPI. Els professors mostren a través de la documentació el que volen que es percebi del seu treball i quines parts de la funció consideren importants. Per tant els professors estan clarament guiats per les seves idees sobre les expectatives dels pares i per les seves pròpies (Knauf, 2016). Aquest fet fa córrer el risc de convertir la documentació en un aparador, més que en un reflex de l'experiència dels infants (Knauf, 2015a).

De fet, existeix una gran diferència entre les pràctiques dels educadors a diferents països, influenciada pels models educatius de cada país i les diferents societats, que influeixen la pràctica dels educadors (Lee-Hammond i Bjervås, 2020).

Aquest fet es pot veure clarament en les conclusions de l'estudi realitzat per Knauf (2015b, pp.245-246):

En els centres [...], la documentació tendeix a percebre's com una obligació, mentre que als centres [...] la consideren una eina útil per

a la seva tasca pedagògica. L'aplicació real depèn d'aquesta valoració: els centres que atribueixen menys importància a la documentació també inverteixen menys temps i energia en ella, tenen menys varietat i només treballen ocasionalment amb la documentació. Els centres que li concedeixen major importància s'esforcen més a desenvolupar formes pròpies i més variades i descobreixen noves maneres d'utilitzar-la.

6.3.1 Reptes de la documentació

Diversos estudis arribaren a la conclusió que tant els professionals com les famílies s'enfrontaven a certs reptes en l'ús i el desenvolupament de la documentació pedagògica. Pel que fa als professionals informaren que es trobaren en problemes i obstacles en l'hora de practicar la documentació en la seva feina. De fet, en un estudi de Rintakorpi (2016) el 49% professors mencionaren tenir-los. Aquests obstacles es poden classificar en: reptes originats pels elements contextuais, reptes originats per la naturalesa de la documentació i reptes relacionats amb les adaptacions dels professionals al procés de documentació (Yılmaz et al., 2020).

- **Reptes originats pel elements contextuais:**

Dins aquesta categoria s'inclouen aspectes com la necessitat de tenir un assistent personal o la falta de recursos financers per tal de costejar els materials i entorns d'aprenentatge per utilitzar eficaçment la documentació pedagògica, com per exemple càmeres fotogràfiques, software especialitzat en producció de documentació, o els materials per imprimir (Yılmaz et al., 2020). Molts educadors disposen d'equipament tècnic deficient i no tenen els coneixements necessaris per a les tecnologies de la informació i la comunicació. Finalment, cal tenir en compte la falta d'interès dels pares, ja que la majoria de famílies no presten atenció a la documentació present a l'escola o només estan interessats en les fotografies dels seus fills. Entre altres motius, molts no saben què és la documentació pedagògica i com contribueix a l'aprenentatge dels infants o com poden contribuir-hi. (Yılmaz et al., 2020; Knauf, 2019). Per altra banda, també és important la dinàmica del centre (MacDonald i Hill, 2018).

- **Reptes originats per la naturalesa de la documentació:**

Dins aquesta categoria s'inclouen aspectes com el temps i l'esforç o càrrega de treball addicional que comporta la documentació pedagògica (Yılmaz et al., 2020). En un estudi de Rintakorpi (2016) el 69% dels educadors participants plantejaren les limitacions de temps o les dificultats per organitzar-se com el obstacle més gran per a la documentació, tant per dur-la a terme, com per aprendre el mètode.

- **Reptes relacionats amb les adaptacions dels professors al procés de documentació pedagògica:**

Molts professionals varen evidenciar la seva dificultat per enregistrar les interaccions mentre es produeixen, a més de tenir dificultats per seleccionar el contingut del panell de documentació a causa de la gran quantitat d'informació de la qual es disposa, i per transformar la seva pràctica. A més, també es deixà palès la necessitat de directrius oficials, actuals i explícites amb relació als procediments legals per compartir les fotografies dels menors entre la llar i l'EAPI (Rintakorpi, 2016; Yılmaz et al., 2020). En general, un 40% dels educadors mencionaren tenir problemes per aprendre a documentar (Rintakorpi, 2016).

- **Reptes relacionats amb les famílies:**

Des de la perspectiva de les famílies, un estudi de McLean (2019) explica que experimenten una falta de temps durant les entrades o les sortides de l'escola. A més, en aquells casos on la documentació canvia poc, els pares digueren no ser conscients la major part de les vegades sobre els canvis en els expositors. Segons McLean (2019) hi ha pares que no saben on buscar les exposicions.

6.3.2. Estratègies dels professionals

Per tal de dur a terme una pràctica de documentació més eficient i de qualitat, diversos autors recopilaren les estratègies de professionals que duen a terme aquesta pràctica habitualment en les seves jornades laborals.

Un dels estudis, remarcà la importància d'on i com s'exposa la documentació, ja que tindrà gran repercussió sobre qui hi tindrà accés i com serà utilitzada. Per tant, la documentació s'ha d'exposar a un lloc visible tant per l'infant com per les

famílies. De fet, s'ha observat que el canvi de lloc de l'exposició es renova l'interès (McLean, 2019).

Per tal de fer front al repte relacionat amb l'interès de les famílies sobre la documentació, alguns professionals esmentaren la necessitat d'una reunió informativa sobre el mètode i les seves contribucions en l'aprenentatge dels infants (Yilmaz et al., 2020). En altre estudi de McLean (2019) alguns pares descriviren la necessitat d'una millor comunicació entre el centre i les famílies entorn de la documentació, esmentant, per exemple, la seva intenció de dedicar més temps a la documentació en les entrades i sortides o la necessitat de presentar i discutir la documentació en les reunions regulars entre les famílies i els educadors del centre.

De cara a les estratègies dels professionals per dur la documentació a terme en la seva pràctica, es fa evident la necessitat d'afavorir la competència dels professors, els entorns d'aprenentatge ben equipats, la comunicació entre professionals i entre les famílies i el centre (Buldu et al., 2018).

Per tant, cal desenvolupar estratègies per guanyar temps per a la documentació i estructurar-la de manera que puguin fer front a les càrregues addicionals que genera, ja que és el principal requisit per treballar en el procés de documentació. És per tant, necessari, desenvolupar tècniques per sistematitzar el procés (Alnervik, 2018; Knauf, 2019).

A més de temps, es necessita una infraestructura tècnica suficient i disposar d'un espai que reuneixi les condicions ambientals per treballar (Knauf, 2019). A això, se li ha d'afegir la possibilitat de disposar, no només de reflexió individual, sinó també grupal entre companys per tal de compartir informació sobre els esdeveniments per tal d'augmentar el valor i la riquesa informativa de precisió i qualitat de la documentació a través de les perspectives de diferents individus (Knauf, 2019).

6.4. Presència real de la documentació

Un estudi realitzat a Finlàndia, país en el qual la documentació passà a ser obligatòria per als professors a partir de l'agost de 2017 segons el nou currículum (Hostyn et al., 2020), només un 76% dels professionals documentaren les

activitats realitzades pels infants d'algun mode, i només un 8,3% les documentaren àmpliament. La documentació feta per infants encara és més infreqüent; només un 38% dels infants documentaren alguna de les seves activitats, i només un 1,7 ho feren àmpliament (Rintakorpi i Reunamo, 2016).

El 60'9% dels equips dels EAPI va aplicar la documentació en el desenvolupament i planificació d'activitats en certa manera, i només el 4,3% la va utilitzar freqüentment (Rintakorpi i Reunamo, 2016).

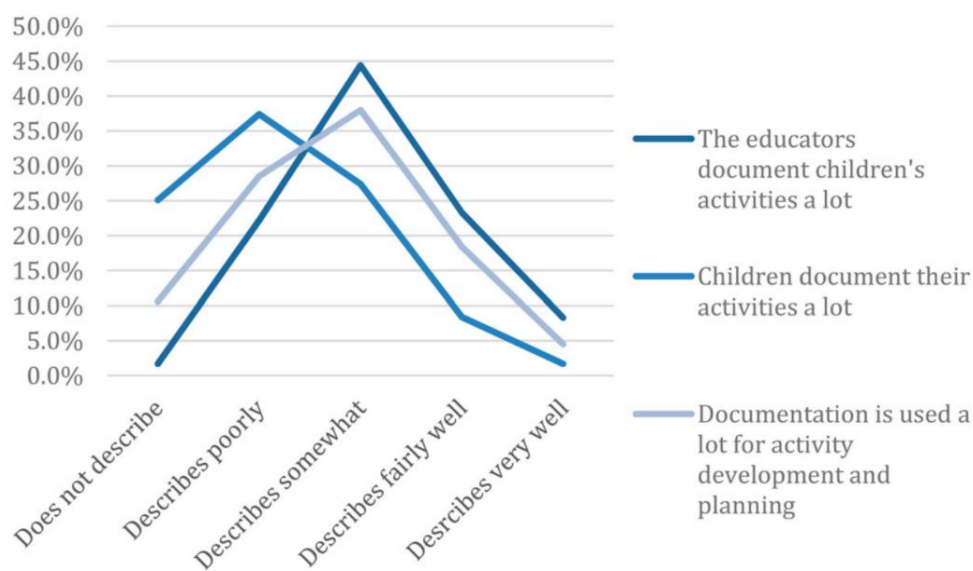

Figura 1: Distribució de la quantitat de documentació pedagògica realitzada pels educadors i pels nens amb una intenció específica (Rintakorpi i Reunamo, 2016)

Pel que fa al tipus de documentació, actualment, predominen tres formes: els portafolis, els panells i la presentació dels productes o projectes dels infants. Els primers són una forma individual de documentació i és la forma més estesa (Knauf, 2015b). Tot i ser iguals en terminologia i aparença es diferencien pel que fa al contingut, l'estructura i el volum quantitatiu del treball, tot i que solen utilitzar-se de manera no sistemàtica com a carpetes per guardar els projectes dels infants, seguint un ordre cronològic (Knauf, 2015a).

Els panells murals, per altra banda, són corrents en la pràctica documentativa, tot i que no han rebut gairebé atenció científica més enllà del context de l'enfocament Reggio Emilia. Pel que fa al contingut, tracten activitats del dia a dia o també esdeveniments especials. Les fotografies solen anar acompanyades

de comentaris descriptius (que no reflexius) de l'educador. Moltes vegades també es confonen amb panells per mostrar normes per donar informació als infants (Knauf, 2015a; Knauf, 2015b).

Finalment, la presentació dels projectes dels infants, és el tipus de documentació menys utilitzada. Depèn de la naturalesa del projecte de l'infant (estanteria, parets, etc.), i poques vegades es miren els detalls (Knauf, 2015a).

6.5. Participació dels infants en la documentació pedagògica

La revisió de les pràctiques dels EAPI mitjançant l'ús de la documentació pedagògica com a eina, pot ajudar a construir una educació més igualitària en termes de participació (Paananen i Lipponen, 2016).

Per aquest motiu, Knauf (2015a) va dirigir el seu treball a analitzar quin és el paper dels infants i les seves perspectives en la documentació pedagògica dels centres. Els seus resultats determinaren que les oportunitats de participació dels infants depenen directament dels tipus de procediment de documentació utilitzat (portafolis, panells murals i presentació del treball dels infants).

En el cas de les carteres, la participació depèn de l'accessibilitat que tenen els infants al portafolis. Tot i que quasi sempre tenen accés, hi ha grans diferències pel que fa a la inclusió de l'infant en la selecció del contingut o l'elaboració d'anotacions i explicacions sobre els seus dibuixos i projectes. Sol anar augmentant amb l'edat, potser a causa de la millora de la capacitat comunicativa de l'infant. Així doncs, la certera resulta ser principalment tasca de l'educador i no de l'infant (Knauf, 2015a).

Per altra banda, la participació en l'elaboració dels panells murals depèn del grau d'implicació dels infants com a productors i receptors dels panells de documentació. Rara vegada participen com a productors; tant les fotografies com els comentaris solen ser produïts pels educadors. Molt pocs centres inclouen cites o anotacions fetes pels infants (Knauf, 2015a),

Finalment, la participació dels infants en les presentacions dels seus mateixos projectes es reflecteix en l'altura en què estan exposats (potser a causa del

mobiliari de les escoles). Aquí els infants són productors i fabricants, però rara vegada es mostra el procés de producció o s'exploren les idees darrere dels productes (Knauf, 2015a).

En resum, en la majoria de casos es dona per fet que la documentació és una tasca de l'educador. Aquest fet s'explica a través de la fixació dels centres pel producte final, no pel procés. La participació s'entén com una tasca per l'infant i no com una construcció conjunta de la seva perspectiva o com una oportunitat per donar veu als més petits. És a dir, la seva participació s'entén com un paper subordinat (Knauf, 2015a; Knauf, 2016; Rintakorpi, 2016).

Lindgren (2012) també va concloure que tot i que els professors diuen estar conscienciats amb els aspectes ètics del paper de l'infant en processos de documentació, acaben prioritant el seu dret sobre els infants, creant una forta comunitat que diferencia infants i adults; el rol és dominant i difícil de resistir. Així es sol tractar d'un enfocament centrat en l'infant des de la perspectiva d'una posició adulta dominant (Lindgren, 2012).

Per altra banda, Paananen i Lipponen (2016) analitzaren el paper de la documentació pedagògica com a manera de garantir que la veu dels infants es converteixi en una part més central i reconeguda de la vida quotidiana dels EAPI i demostraren que desenvolupa un doble paper en la construcció d'un EAPI més participativa i igualitària. Segons aquest estudi, els objectes regulatius del centre, com per exemple l'organització de l'EAPI, es mostren sovint inamovibles pels infants, ja que és poc freqüent que els participin en els acords, i encara més que les opinions dels infants condueixin realment a un canvi en les pràctiques, fins i tot, amb ajuda de pràctiques participatives suportades per la documentació.

En canvi, han demostrat tenir més influència sobre la formació d'objectes constitutius, és a dir, que no intenten regular els objectes socials ja existents. La majoria de les vegades els infants participen en la definició d'aquests objectes a través de suggeriments o construccions pròpies (com per exemple la construcció d'un personatge imaginari o la preferència cap a un material específic). S'ha observat com els professionals són capaços de facilitar la formació d'aquests objectes socials i mantenir-los vius durant més temps a través de la

documentació pedagògica. A més, cal tenir en compte que aquests objectes solen ser duradors si estan formats per una cooperativa, sobretot aquells que tenen els infants com agents actius i són reconeguts pels adults i no xoquen amb els objectes ja existents (Paananen i Lipponen, 2016).

Una excepció en què sí que els infants actuaren sobre els objectes regulatius del centre fou el cas dels infants amb necessitats educatives especials. Aquest fet pot trobar la seva explicació en què els professionals apliquin més profundament el pensament pedagògic i decideixin modificar l'entorn en lloc de demanar als infants amb necessitats educatives especials que s'adaptin (Paananen i Lipponen, 2016).

Segons MacDonald i Hill (2018) la documentació pedagògica, com postura d'investigació no tradicional, contribueix a alterar les relacions de poder tradicionals, tot i que el paper dels alumnes com co-constructors actius de coneixement segueix essent limitat. A través dels debats sorgits de la documentació, s'aprofundeix en l'aprenentatge. El currículum és construït per professors i alumnes. El fet de compartir la documentació pedagògica i de participar en la reflexió col·laborativa fa canviar la jerarquia tradicional entre professor i alumne per una relació més ètica i igualitària i estableix als alumnes com productors de coneixement i agents del seu aprenentatge

Amb relació a aquest fet, Bath (2012) es qüestionà com és aconseguir una pedagogia que impliqui més als infants en la documentació. La resposta fou d'un caire profund, ja que es necessita passar per un enfocament pedagògic que inclogui el continu coneixement. Per tant, cal orientar la mirada cap a l'infant com a objectiu comú de la documentació identificant els interessos dels infants per generar una pedagogia més significativa. Dins aquest procés de co-construcció els professionals també es veuen com aprenents; tots els participants, família, professionals i infants, han d'investigar i aprendre (Knauf, 2019).

6.6. Vivències de professionals i famílies

6.6.1 Percepcions de les famílies

La percepció de les famílies envers la documentació és majoritàriament positiva. Segons l'estudi de McLean (2019) els pares parlen del valor pràctic de la documentació: les presentacions visuals els ajudaven a recordar o comprendre millor les coses que si el centre es limita a contar l'esdeveniment a través d'altres pràctiques. És el cas, per exemple, d'un pare amb un infant amb TEA que va parlar de com les proves fotogràfiques de les activitats del seu fill l'ajudaven a ampliar les seves expectatives generals sobre les seves capacitats.

A més, feren èmfasi en capacitat de la documentació per facilitar la interacció, com per exemple, en l'inici noves converses. De fet, un altre estudi va revelar que el 92% de les famílies estudiades considera que els ajuda a iniciar converses amb els seus fills sobre els seus aprenentatges en el centre. Un 25% de les famílies afegiren que especialment quan els infants són reservats o no poden recordar les seves experiències quotidianes (Reynolds i Duff, 2015).

En relació amb el 92%, el 48% dels participants va mencionar que també promovia el diàleg amb els familiars, ja que ajuda a començar converses a casa, especialment entre el pare que té poc contacte amb el centre i entre els germans i un el 18% destaca que aquests diàlegs els ajuden a comprendre els processos d'aprenentatge dels seus fills (Reynolds i Duff, 2015).

Per altra banda, el 78% de les famílies que participaren en l'estudi també indiquen que comparteixen regularment les exploracions i experiències dels seus fills amb membres de la família extensa. D'aquestes famílies, el 76% va assenyalar que el fet de compartir la documentació dels infants donava peu a converses més significatives i atractives entre infants i membres de la família extensa. Diverses famílies afegiren que també ajudava a iniciar converses entre l'infant i membres de la família que viuen a l'estranger (Reynolds i Duff, 2015).

Cal destacar també que el 89% de les famílies considera que en compartir la documentació perceben una connexió amb l'aprenentatge dels seus fills. Aquest fet va ajudar a crear aquest fort vincle entre el centre i la llar. A més, el 76% de

les famílies també respongueren que solien ampliar a casa l'experiència del centre (Reynolds i Duff, 2015).

De fet, la documentació no només actua com a incitador de converses, sinó que també les millora, ja que quan els pares parlen amb els seus fills sobre les lliçons de l'escola estan participant en la reminiscència d'un esdeveniment no compartit. En aquesta línia, l'estudi de Fleck et al., (2015) analitzà si la documentació des de l'Enfocament Reggio donaria suport i milloraria la conversa. Els resultats indicaren que les característiques de la conversa entre mare i fill eren més elaborades quan la documentació estava present que quan no ho estava, és a dir que hi ha una correlació positiva entre el discurs de mares i fills i ambdós es veuen afectats per la presència de documentació. Els infants donen més informació a la conversa, cosa que suporta la idea que aquestes milloren el record dels infants. Així, la documentació podria utilitzar-se com eina de suport per conversacions i memòria dels infants sobre les lliçons apreses a l'escola (Fleck et al., 2015).

Finalment, cal remarcar que un tema emergent per l'11% de les famílies és que els infants experimenten un sentiment d'orgull i identitat pròpia positiva quan compartien els seus treballs documentals amb la família (Reynolds i Duff, 2015).

6.6.2 Percepcions dels professionals

Un dels punts que més es remarca entorn de la utilització de la documentació des del punt de vista professional és la capacitat de desenvolupament personal. Un estudi realitzat per Rintakorpi (2016) concloué que un 71% dels professionals participants mencionaren el desenvolupament professional com un element percebut com a positiu de la documentació. Dins d'aquesta categoria s'engloben millores en l'autoavaluació dels professors, el creixement de la seguretat professional, millores en els seus mètodes de treball, el desenvolupament de les pràctiques, entre d'altres. Les respostes reflecteixen el despertar subjectiu de les seves pròpies competències. En aquest cas, la documentació proporciona proves objectives per tal de comprendre millor els comportaments propis (MacDonald i Hill, 2018).

Per altra banda, el 66% mencionaren el procés de fer visible els EAPI com a factor a tenir en compte. Tot i que només un dels professors va parlar de fer visible l'aprenentatge, els educadors es referiren al paper d'una documentació sòlida per transmetre a les famílies els coneixements i experiències relacionades amb el centre, ja que consideraren que obtenir més informació, possiblement afectà les concepcions dels pares sobre els seus fills, l'aprenentatge i la qualitat de l'EAPI (Rintakorpi, 2016).

Un 49% dels professionals expressaren conceptes que foren interpretats com centrats en l'infant, ja que consideren la documentació com una eina per explorar el pensament dels infants, les seves necessitats, interessos, etc. (Rintakorpi, 2016). Sobretot en aquells casos d'infants més reservats (MacDonald i Hill, 2018)

D'altra banda, cal mencionar que els centres on hi havia menys documentació els professionals avaluaren que s'havia de reforçar i millorar el desenvolupament de la seva tasca, deixant palès que la seva consciència pel que fa a la falta d'aprofitament del desenvolupament pedagògic (Rintakorpi i Reunamo, 2016).

7. Limitacions

Aquest document pot oferir una imatge sobre la situació de la documentació pedagògica en la literatura actual, un tema que cada dia rep més atenció i ha de ser objecte de nous estudis. Així i tot, cal tenir en compte una sèrie de limitacions, en aquest cas tres, que es desprenen de la realització d'aquest treball.

La primera limitació fa referència a la pròpia conceptualització de la documentació pedagògica. S'ha de tenir en compte que aquesta pràctica s'emmarca dins l'Enfocament Reggio Emilia, i per conseqüència hi ha un seguit d'aspectes característics de la metodologia que no es poden separar de la documentació, com per exemple són els processos col·laboratius entre els diferents implicats en la comunitat educativa o la visió d'infància reggiana, entre d'altres. Així doncs, no s'espera que aquesta pràctica s'adapti o es practiqui adequadament en escoles on predomini l'estructura tradicional. Per tant, es corre el perill que en alguns dels estudis analitzats no es dugués a terme una documentació pedagògica pròpiament dita.

Per altra banda, la segona limitació fa referència a la metodologia dels estudis empírics, doncs, la majoria són estudis qualitius. És per aquest motiu que és difícil fer una generalització dels resultats o investigar certs aspectes en profunditat, limitant l'abast dels seus resultats, i per tant, la seva repercussió en la comunitat educativa. Per això, es fa necessari desenvolupar diferents metodologies, incloent-hi la quantitativa i la metodologia mixta, per tal d'augmentar el rigor i la validesa dels resultats de les investigacions, i així, aconseguir tenir un impacte real en el coneixement de la documentació i la seva pràctica.

La tercera limitació es centra en la quantitat d'estudis empírics realitzats envers aquesta pràctica. A causa de diversos factors, potser per la novetat, la poca difusió, la confusió, la ignorància envers els seus beneficis o el malentès envers el seu objectiu, entre d'altres, es tracta d'un tema poc estudiat. També cal recalcar que l'anàlisi dels llocs d'estudi confirma que els estudis recurrents centrats en la documentació pedagògica es limiten a uns pocs països. De fet, la majoria han estat realitzats en el context europeu, potser per la importància de l'avaluació i la participació a través de la documentació, com per exemple és el

cas de Finlàndia o Suècia (Paananen i Lipponen, 2016; Petterson, 2015). Tot i que cal tenir en compte que a causa de la globalització de les pràctiques de Reggio Emilia s'ha estès per altres indrets, com per exemple al continent americà, la majoria dels països tenen només una producció esporàdica d'estudis envers aquest tema o directament, aquesta producció és nul·la. De fet, cap dels estudis seleccionats reflecteix el panorama espanyol pel que fa a la documentació.

8. Discussió i conclusions

Aquesta revisió ha intentat sintetitzar els estudis empírics relacionats amb la documentació pedagògica a l'escola infantil, per tal de donar resposta l'objectiu general plantejat anteriorment.

Fent un resum general, gairebé tots els estudis arriben a la conclusió que la documentació pedagògica té resultats beneficiosos damunt diferents aspectes de la vida dels EAPI, tot i que per també s'han fet notar diversos factors que dificulten als professionals dur a terme aquesta pràctica. Més concretament, es pot concloure que la documentació ha resultat una eina imprescindible per conèixer i entendre els infants, ja que fa visible la seva quotidianitat i permet reflexionar-hi, millorant, al seu torn, la pràctica educativa, mentre que estableix un diàleg amb les famílies i aprofundir en el sentit de comunitat. A més, s'ha demostrat com la documentació mostra i millora les habilitats metacognitives i autoregulatives dels infants a més de millorar la qualitat i la freqüència dels debats entre els diferents integrants de la comunitat educativa (Aras i Erden, 2019).

Per altra banda, el fet de centrar-se en els infants i les seves necessitats i interessos, fomenta el compromís del personal i el motiva per seguir aprenent i desenvolupant-se com a professional. Aquest desenvolupament es veu afavorit per la reflexió, entenent-la com un mètode i procés intersubjectiu intencionat que provoca la transformació de les actituds, creences i habilitats pràctiques. Partir de comportaments i situacions concretes en la pròpia pràctica és una basa important per iniciar el creixement professional a través de la reflexió i és impossible reflexionar sobre la pròpia professió sense la demostració de la pròpia pràctica pedagògica. Seguint aquest camí, només quan els professionals siguin capaços de verbalitzar de manera explícita el valor de la seva professió i els punts forts del seu pensament pedagògic s'entendrà millor la importància i l'exigència d'aquesta professió.

Cal remarcar, però, que també es donen certes incoherències, per exemple pel que fa a la participació. La idea que la documentació mostra l'infant com un ésser curiós, competent i creatiu és recurrent (De Sousa, 2019). Tot així, aquesta pràctica es troba restringida en certes àrees de la documentació; els infants no

participen activament en les decisions o en enregistrar el seu propi procés (Bath, 2012), tot i que sovint es fa referència a la documentació com una manera d'interioritzar una pedagogia més centrada en l'infant (Rintakorpi, 2016). Així doncs, la pràctica i la teoria es troben desvinculades en aquest sentit en la majoria dels casos.

Així i tot, la documentació pedagògica, duta a terme adequadament, és una manera de garantir que les perspectives dels infants es converteixen una part important de la vida quotidiana dels EAPI convertint-lo en més participativa i igualitària. Si els centres EAPI s'han d'entendre com un lloc en el qual els infants aprenen activament la democràcia és crucial una actitud d'escola, que explori i respecti les necessitats i interessos dels infants.

Segons Hoyuelos (2012) la documentació forma part indissoluble d'un projecte que està íntimament relacionat amb la pedagogia de l'escolta. Aquesta actitud bàsica recau tant en la pràctica de documentació en l'enfocament Reggio Emilia com en l'esforç d'arribar a una major participació dels infants. Així doncs, la pedagogia de l'escolta pot fer front a la participació concebuda només des del punt de vista adult. Segons Knauf (2017a) els centres que permeten als infants participar en la documentació estan molt més avançats en els seus procediments de documentació. Així doncs, no pot ser possible sense participació.

Hoyuelos (2007) reclama construir una escola amb cultura i identitat pròpies i reconeixibles. En aquest camí, la documentació pedagògica es converteix en una eina indispensable per dur a terme aquesta tasca. La documentació pot tenir usos i lectures múltiples; és una eina activa però no és una eina màgica que desenvolupi i millori automàticament la pràctica dels EAPI, sinó que capacita els mestres com a professionals, ajuda, encamina. És a dir, és una eina potenciadora, però, requereix esforç; requereix analitzar, debatre, deconstruir i reconfigurar la concepció d'infant, les famílies, els processos d'ensenyança, el rol dels professionals, i en resum, el paper dels EAPI.

Al capdavant de tots els beneficis i inconvenients de la pràctica, són variats els motius pels quals un mestre decideix començar a documentar allò que succeeix i es viu dins l'escola. Segons Bonàs (2009, p.51):

Arriba un dia que descobrim, amb ulls emocionats i expressió sorpresa, que els infants són uns productors infatigables de meravelles. I és llavors que també descobrim la necessitat o, fins i tot, podríem parlar de deure, de fer públic allò que passa davant nostre.

9. Recomanacions

A través d'aquest treball es té la intenció de divulgar la pràctica de la documentació mitjançant el recull de les evidències que es tenen actualment sobre les repercussions i implicacions de la metodologia, per tal d'aconseguir una major conscienciació sobre el tema. Per tal d'assolir aquest objectiu, és adient donar un seguit de recomanacions que facilitin i guiïn les actuacions futures envers la documentació, sigui d'investigadors o de professionals de l'educació.

Com s'ha mencionat anteriorment, avui en dia la documentació pedagògica és un instrument indispensable per als mestres i educadors i les seves múltiples tasques, com són construir experiències positives amb els infants, sostenir el propi creixement professional a través de la millora de la pròpia capacitat de comunicació amb els nens i nenes, amb els companys, amb els pares i en extensió amb la comunitat (Galardini i Iozzelli, 2010). En definitiva, es pretén crear una pedagogia co-construïda a través de la documentació pedagògica.

Encara que els estudis empírics actuals poden tenir implicacions importants per conèixer el context actual de la documentació i proporcionar informació beneficiosa i eficaç per a la seva utilització, està creixent una necessitat urgent de crear consciència sobre la seva importància i fomentar una investigació major destinada a comprendre i perfeccionar aquesta pràctica. L'anàlisi de com i per què es documenta hauria de dur a formes de documentació més adequades.

Cal remarcar, que gairebé tots els estudis només tenen en compte la perspectiva dels professionals, deixant només aquest punt de vista en alguns casos referint-se a les famílies. Un suggeriment per una futura investigació és dirigir els estudis als diferents grups objectius que ateny la documentació, incloent-hi els infants i la comunitat.

Per altra banda, també es poden enfocar cap a una descripció i especificació de les pràctiques de professionalització per avançar en la comprensió del desenvolupament professional. La investigació orientada a la pràctica ofereix un gran potencial per investigar juntament amb els professionals. Així doncs, un disseny basat en la investigació-acció esdevé adient.

Per altra banda, després de l'anàlisi dels resultats de la recerca, s'ha fet notar que existeixen algunes reticències relacionades amb factors que dificulten la posada en pràctica de la documentació en ser una pràctica complexa i sofisticada, com són el temps, l'organització o la falta de recursos. Com a resposta a aquestes dificultats, Alnervik (2018) descriu 4 passes:

1. Elecció dels instruments d'observació.
2. Estructuració de les eines per permetre la documentació pedagògica.
3. Organització per la visualització de la documentació.
4. Organització de les converses amb companys sobre el contingut de la documentació.

Amb això, es pretén sistematitzar el procés a través de l'organització i la classificació i la reducció de les dades extretes per tal de facilitar el procés. Igualment, cal tenir en compte que la documentació, com qualsevol de les pràctiques reggianes, requereix un grau alt d'implicació i formació. Així doncs, la formació i educació dels professionals, no només cap als efectes pràctics, sinó també cap a una mentalitat reflexiva com a pilar fonamental de l'escola activa que valora, respecta i confia en la infància, pot ser una eina molt eficaç per iniciar un canvi en quant a la l'inici de la pràctica de la documentació.

10. Referències bibliogràfiques

- Alnervik, K. (2018). Systematic documentation: Structures and tools in a practice of communicative documentation. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 19(1), 72–84. <https://doi.org/10.1177/1463949118762147>
- Aras, S., i Erden, F. T. (2019). Documentation panels: supporting young children's self-regulatory and metacognitive abilities. *International Journal of Early Years Education*, 28(1), 63–80. <https://doi.org/10.1080/09669760.2019.1592743>
- Bath, C. (2012). "I can't read it; I don't know": Young children's participation in the pedagogical documentation of English early childhood education and care settings. *International Journal of Early Years Education*, 20(2), 190–201. <https://doi.org/10.1080/09669760.2012.715242>
- Bonàs, M. (2009). L'art del pintor de paisatges. Algunes reflexions entorn de la documentació. In *Documentar la vida dels infants a l'escola* (pp. 51–55). Associació de Mestres Rosa Sensat.
- Buldu, M., Şahin, F., i Yılmaz, A. (2018). Exploring the contribution of pedagogical documentation to the development and learning of young children from teacher perspective. *Elementary Education Online*, 17(3), 1444–1462. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2018.466365>
- Cypel, S. (2013). Lo que ocurre en el cerebro de los niños muy pequeños durante el proceso de aprendizaje. *Espacio Para La Infancia*, 39, 14–19.
- Davoli, M., Dolci, M., Altimir, D., i Bonàs, M. (2008). *Documentar la vida dels infants a l'escola*. Associació de Mestres Rosa Sensat.
- Davoli, M. (2009). Documentar processos, recollir traces. In *Documentar la vida dels infants a l'escola* (pp. 13–23). Associació de Mestres Rosa Sensat.
- Davoli, M. (2010). Documentació com a argumentació i narració: donar visibilitat i forma als processos en la vida quotidiana. In *Documentar: afinals els ulls per captar moments* (pp. 19–28). Associació de Mestres Rosa Sensat.
- de Sousa, J. (2019). Pedagogical documentation: the search for children's voice and agency. *European Early Childhood Education Research Journal*, 27(3), 371–384. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2019.1600807>
- Elfström, K. (2015). Sticky Dots and Lion Adventures Playing a Part in Preschool Documentation Practices. *International Journal of Early Childhood*, 47(3), 443–460. <https://doi.org/10.1007/s13158-015-0146-9>
- Ferrer, M., i Riera, M. A. (2018). Relaciones y encuentros con las familias en Educación Infantil. *Reladei*, 4(2), 27–34. https://www.diba.cat/documents/94105123/275045208/D17_pedagogia_observacio.pdf/cf1202a6-fac2-482c-9063-4ff37843e2ef
- Fleck, B., Richmond, A. S., Sanderson, J., i Yacovetta, S. (2015). Does pedagogical documentation support maternal reminiscing conversations? *Cogent Education*, 2(1), 18. <https://doi.org/10.1080/2331186X.2015.1124824>

- Galardini, A., i Iozzelli, S. (2010). Donar visibilitat als esdeveniments i als itineraris d'experiència dels infants en els serveis per a la infància. In *Documentar: afinals els ulls per captar moments* (pp. 9–19). Associació de Mestres Rosa Sensat.
- Galindo, R. (2019). La pedagogia de l'observació i l'escolta a l'escola bressol. *Destil·lats d'Educació*, 17, 1–20.
https://www.diba.cat/documents/94105123/275045208/D17_pedagogia_observacio.pdf/cf1202a6-fac2-482c-9063-4ff37843e2ef
- Hostyn, I., Mäkitalo, A. R., Hakari, S., i Vandenbussche, L. (2018). The professional actuation of pedagogical documentation in Belgian and Finnish early childhood education settings. *Early Child Development and Care*, 190(3), 400–413.
<https://doi.org/10.1080/03004430.2018.1475368>
- Hoyuelos, A. (2004). *La ética en el pensamiento y obra pedagógica de Loris Malaguzzi*. Octaedro.
- Hoyuelos, A. (2007). Documentación como narración y argumentación. *Aula de Infantil*, 39, 5–9. <https://www.grao.com/es/producto/documentacion-como-narracion-y-argumentacion-ai03915612>
- Hoyuelos, A., i Riera, M. (2015). *Complejidad y relaciones en educación infantil*. Rosa Sensat.
- Hoyuelos, A. (2015). La complejidad en la escuela infantil. In *Complejidad y relaciones en educación infantil* (pp. 13–54). Octaedro - Rosa Sensat.
- Knauf, H. (2015a). Documentation as a tool for participation in German early childhood education and care. *European Early Childhood Education Research Journal*, 25(1), 19–35. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2015.1102403>
- Knauf, H. (2015b). Styles of documentation in German early childhood education. *Early Years*, 35(3), 232–248. <https://doi.org/10.1080/09575146.2015.1011066>
- Knauf, H. (2016). Making an Impression: Portfolios as Instruments of Impression Management for Teachers in Early Childhood Education and Care Centres. *Early Childhood Education Journal*, 45(4), 481–491. <https://doi.org/10.1007/s10643-016-0791-0>
- Knauf, H. (2019). Documentation Strategies: Pedagogical Documentation from the Perspective of Early Childhood Teachers in New Zealand and Germany. *Early Childhood Education Journal*, 48(1), 11–19. <https://doi.org/10.1007/s10643-019-00979-9>
- Kroeger, J., i Cardy, T. (2006). Documentation: A hard to reach place. *Early Childhood Education Journal*, 33(6), 389–398. <https://doi.org/10.1007/s10643-006-0062-6>
- Lee-Hammond, L., i Bjervås, L. L. (2020). Pedagogical documentation and systematic quality work in early childhood: Comparing practices in Western Australia and Sweden. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 0(0), 1–15.
<https://doi.org/10.1177/1463949120928431>
- Lindgren, A. L. (2012). Ethical Issues in Pedagogical Documentation: Representations of Children Through Digital Technology. *International Journal of Early Childhood*, 44(3), 327–340. <https://doi.org/10.1007/s13158-012-0074-x>
- MacDonald, M., i Hill, C. (2018). The Intersection of Pedagogical Documentation and Teaching Inquiry: A Living Curriculum. *LEARNing Landscapes*, 11(2), 271–286.
<https://doi.org/10.36510/learnland.v11i2.962>

- Malaguzzi, L. (2001). *La educación infantil en Reggio Emilia*. Octaedro - Rosa Sensat.
- Maldonado, G., Fernández, I., i Soto, E. (2019). *Dejarse mojar como experiencia formativa : La vivencia de la infancia bajo la lluvia narrada a través de la documentación pedagógica*. La Documentación Pedagógica Como Herramienta Para La Reconstrucción Del Conocimiento Práctico Docente.
- Maldonado, G., Fernández, I., i Soto, E. (2020). La documentación pedagógica como posibilidad de re-encuentro con las infancias en la formación inicial: Polifonía de miradas a tres voces. *Revista Interuniversitaria de Formación Del Profesorado*, 95(34.3), 195–212. <https://doi.org/https://doi.org/10.47553/rifop.v34i3.78557>
- Manzano, M. (2018). “Què s’entén per innovació educativa? Definicions, característiques i condicions del canvi educatiu a Barcelona.” *Pedagogia i Treball Social*, 7(1), 22. https://doi.org/10.33115/udg_bib/pts.v7i1.22144
- McLean, C. (2019). Co-constructed Pedagogical Documentation in Early Learning Settings. *Exceptionality Education International*, 29(3), 113–134. <https://doi.org/10.5206/eei.v29i3.9390>
- Merewether, J. (2018). Listening to young children outdoors with pedagogical documentation. *International Journal of Early Years Education*, 26(3), 259–277. <https://doi.org/10.1080/09669760.2017.1421525>
- OCDE. (2012). *Starting Strong III - A Quality Toolbox for Early Childhood Education and Care*.
- Paananen, M., i Lipponen, L. (2016). Pedagogical documentation as a lens for examining equality in early childhood education. *Early Child Development and Care*, 188(2), 77–87. <https://doi.org/10.1080/03004430.2016.1241777>
- Picchio, M., Di Giandomenico, I., i Musatti, T. (2014). The use of documentation in a participatory system of evaluation. *Early Years*, 34(2), 133–145. <https://doi.org/10.1080/09575146.2014.897308>
- Reynolds, B., i Duff, K. (2015). Families’ perceptions of early childhood educators’ fostering conversations and connections by sharing children’s learning through pedagogical documentation. *Education 3-13*, 44(1), 93–100. <https://doi.org/10.1080/03004279.2015.1092457>
- Riera, M. (2015). Del mirar al observar. In *Complejidad y relaciones en educación infantil* (pp. 55–88). Octaedro - Rosa Sensat.
- Rinaldi, Carla. (2006). *En diálogo con Reggio Emilia*. Norma.
- Rinaldi, Carlina. (2001). La pedagogía de la escucha: La perspectiva de la escucha desde Reggio Emilia. *Children in Europe*, 1(1).
- Rintakorpi, K. (2016). Documenting with early childhood education teachers: pedagogical documentation as a tool for developing early childhood pedagogy and practises. *Early Years*, 36(4), 399–412. <https://doi.org/10.1080/09575146.2016.1145628>
- Rintakorpi, K., Lipponen, L., i Reunamo, J. (2014). Documenting with parents and toddlers: A Finnish case study. *Early Years*, 34(2), 188–197. <https://doi.org/10.1080/09575146.2014.903233>
- Rintakorpi, K., i Reunamo, J. (2016). Pedagogical documentation and its relation to everyday activities in early years. *Early Child Development and Care*, 187(11), 1611–1622. <https://doi.org/10.1080/03004430.2016.1178637>

- Tilbury, D., Coleman, V., i Garlick, D. (2005). *A National Review of Environmental Education and its Contribution to Sustainability in Australia: School Education*. Department of the Environment and Heritage. https://www.researchgate.net/publication/255992810_Tilbury_D_Coleman_V_and_Garlick_D_2005_'A_National_Review_of_Environmental_Education_and_its_Contribution_to_Sustainability_in_Australia_School_Education'_Canberra_Australian_Government_Department_of_
- Villaroel, K. (2016). Documentación Pedagógica: El Valor De La Experiencia Previa En La Especialidad De Educación Del Diploma De Habilidades Laborales. *Experiencias y Desafíos Sobre Educación Superior Inclusiva*, 166–179. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5611206>
- Yılmaz, A., Şahin, F., Buldu, M., Ülker Erdem, A., Ezmeci, F., Somer Ölmez, B., Aydos, E. H., Buldu, E., Ünal, H. B., Aras, S., Buldu, M., i Akgül, E. (2020). An Examination of Turkish Early Childhood Teachers' Challenges in Implementing Pedagogical Documentation. *Early Childhood Education Journal*. <https://doi.org/10.1007/s10643-020-01113-w>

11. Annexos

Taula 3: Característiques dels documents

AUTOR	ANY	TÍTOL	PAÍS	MET.
Alnervik, K.	2018	Systematic documentation: Structures and tools in a practice of communicative documentation	Suècia	QL
Aras, S., i Erden, F.	2019	Documentation panels: supporting young children's self-regulatory and metacognitive abilities	Turquia	QL
Bath, C.	2012	"I can't read it; I don't know": Young children's participation in the pedagogical documentation of English early childhood education and care settings	Regne Unit	QL
Buldu, M., Şahin, F., i Yilmaz, A.	2018	Exploring the contribution of pedagogical documentation to the development and learning of young children from teacher perspective	Turquia	QL
de Sousa, J.	2019	Pedagogical documentation: the search for children's voice and agency.	Portugal	QL
Elfström, K.	2015	Sticky Dots and Lion Adventures Playing a Part in Preschool Documentation Practices.	Suècia	QL
Fleck, B., Richmond, A. S., Sanderson, J., i Yacovetta, S.	2015	Does pedagogical documentation support maternal reminiscing conversations?	Estats Units	QT
Hostyn, I., Mäkitalo, A. R., Hakari, S., i Vandebussche, L.	2018	The professional actuation of pedagogical documentation in Belgian and Finnish early childhood education settings.	Finlàndia	QL
Knauf, H.	2015	Documentation as a tool for participation in German early childhood education and care.	Alemanya	QL
Knauf, H.	2015	Styles of documentation in German early childhood education.	Alemanya	QL
Knauf, H.	2016	Making an Impression: Portfolios as Instruments of Impression Management for Teachers in Early Childhood Education and Care Centres.	Estats Units	QL

Knauf, H.	2019	Documentation Strategies: Pedagogical Documentation from the Perspective of Early Childhood Teachers in New Zealand and Germany.	Alemanya	QL
Lee-Hammond, L., i Bjervås, L.	2020	Pedagogical documentation and systematic quality work in early childhood: Comparing practices in Western Australia and Sweden.	Austràlia-Suècia	QL
Lindgren, A.	2012	Ethical Issues in Pedagogical Documentation: Representations of Children Through Digital Technology.	Suècia	QL
MacDonald, M., i Hill, C.	2018	The Intersection of Pedagogical Documentation and Teaching Inquiry: A Living Curriculum.	Canadà	QL
McLean, C.	2019	Co-constructed Pedagogical Documentation in Early Learning Settings.	Canadà	QL
Merewether, J.	2018	Listening to young children outdoors with pedagogical documentation	Austràlia	QL
Paananen, M., i Lipponen, L.	2016	Pedagogical documentation as a lens for examining equality in early childhood education.	Finlàndia	QL/QT
Reynolds, B., i Duff, K.	2015	Families' perceptions of early childhood educators' fostering conversations and connections by sharing children's learning through pedagogical documentation.	Austràlia	QL/QT
Rintakorpi, K.	2016	Documenting with early childhood education teachers: pedagogical documentation as a tool for developing early childhood pedagogy and practises.	Finlàndia	QL/QT
Rintakorpi, K., Lipponen, L., i Reunamo, J.	2014	Documenting with parents and toddlers: A Finnish case study.	Finlàndia	QL
Rintakorpi, K., i Reunamo, J.	2016	Pedagogical documentation and its relation to everyday activities in early years.	Finlàndia	QL/QT
Yılmaz, A., Şahin, F., Buldu, M., Ülker Erdem, A., Ezmeci, F., Somer Ölmez, B., Aydos, E. H., Buldu, E., Ünal, H. B., Aras, S., Buldu, M., i Akgül, E.	2020	An Examination of Turkish Early Childhood Teachers' Challenges in Implementing Pedagogical Documentation.	Turquia	QL

Font: elaboració pròpia